

כל בטחונות

302

ויקה שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים ושלישים על כולו (יד, ז).

וברש"י: "וכל רכב מצרים - ועמהם כל שאר הרכב".
היו טנקים, "שש מאות רכב בחור". והשאר כולם נסעו אחריהם, כל מי שהיתה לו
מכונית או כל אמצעי רכיבה, כולם נסעו.

1
שזר
חיות
כל יוצר

שם ברש"י: "ומהיכן היו הבהמות הללו וכו', מהירא את דבר ה', מכאן היה ר"ש
אומר כשר שבמצרים הרוג, טוב שבנחשים רצוץ את מוחו".

4 "הירא את דבר ה'" - אלו מצריים שהיתה להם יראת שמים. כשמשה רבינו
הזהיר שכל הבהמות ימותו הם שמעו למשה והכניסו את בהמתם, ועכשיו אותם יראי
שמים רדפו אחרי כלל ישראל. היראה לא עמדה להם. כשבאו בפני נסיון הלכו כולם
לרדוף את ישראל. ממש "טוב שבנחשים" - זאת אומרת כשבטבע הוא נחש, לא עוזר
שיהיה נחש טוב, הוא נשאר נחש. אפשר לתרבת ולאסף נחש, ובכל זאת המשנה
אומרת (ב"ק טו, ב) שהנחש מועד לעולם. כך מצרי, לא עוזר שהוא הכשר שבמצרים
- הוא נשאר מצרי. זה הטבע של מצרי, הוא שונא את היהודי. והלא הוא ירא את
דבר ה' אבל זה לא נכנס לטבעים שלו ולא נהפך לירא ה' אמיתי. הוא פחד כששמע
את מה שמשה רבינו אמר, מפני שחשב שאולי הוא צודק וימותו לו כל הבהמות, אבל
למהות שלו לא נכנסה היראה, הוא נשאר מצרי ששונא את ישראל. היראה היתה רק
ביחס לנקודה אחת: להציל את ממונו, אולם בפנימיותו הוא נשאר רשע.

16 יראה צריכה לתוך הטבעים של אדם, לשנות את הטבע שלו. אם זה לא
כך אז אין ביראה כוז כלום.

ויאמינו בה' ובמשה עבדו (יד לא)

2

1 בהתגלות האלקית בני מצרים באה האמונה הגדולה לעם ישראל ויאמינו בה'
ובמשה עבדו. אבל יש אמונה ויש אמונה, כדברי הרמב"ם מרן ר' שמחה ויסל מקלם
זצ"ל שאמר: באמונה יש שני סוגים, אמונה עפ"י החקירה - ואמונה בחוש מתוך
המציאות, ואמר על זה ציור נפלא: איש שלא טעם מעולם טעם לחם, ובא אליו
פילוסוף ומברר לו על דרך החקירה - שהלחם הוא המשביע את נפשו של אדם,
באותה שעה יכול לבוא פילוסוף שני ולברר בהוכחות ברורות עפ"י החקירה את
ההיפך - שהלחם אינו משביע. אבל אם אחד היה רעב ואכל לחם כדי שביעה
וסעד את לבו לשובע - אפילו יבואו אחר כך מאה פילוסופים ויבררו לו עפ"י
החקירה שהלחם הוא דבר שאינו משביע יתלוצץ מהם, אחרי שכבר ברור לו מן
הנסיון, החוש והמציאות, כי לחם הוא דבר הזן ומשביע את האדם - ולא תועילנה
11 כל יתר הפילוסופיות וחקירות לברר לו אחרת ממה שראה והרגיש בחוש. כך הרכב
בציני אמונה - אמר הסבא זצ"ל מקלם - אם אחד יאמין בה' מפני שלמד אמונתו
עפ"י החקירה ממורה נבוכים וכו', יוכל לבוא חוקר אחר שיהפך לו את החקירה על
פיה. מי נקרא מאמין? זה שאמונתו היא חושית, מציאותית, "מבשרי אחזה" וכו'. אם
אמונתו השתלמה עד למדרגה כזו - שכשהוא לומד תורה, מקיים המצוות ומתקרב
16 ע"ז לה, הוא מרגיש בעצמו חיות נפשית עילאית - ולהיפך ח"ו כשמתרפה
מלמוד התורה וקיום המצוות הוא מרגיש ריקניות וערטילאיות בנפשו, והוא מחוסר
מנוחה עד שיתקן דרכיו - אמונה כזו שום אדם בעולם לא יוכל להכחישה, כי היא
מוחשית וגדלה מתוך המציאות.

כד
רס

17 ולאמונה זו - אמונה בחוש, היינו בני ישראל בקריעת ים סוף, "וירא ישראל
את היר הגדולה" שראו ממש. וכפי שאנו אומרים בהגדה: "ובמורא גדול" זה גלוי
שכינה. שישאל התקורב כ"כ אל השכינה והשכינה אליהם עד שראו בעיניהם את
כבוד ה' והדר גאונו. ובמנ שאנו מרגישים את זה בברכת ק"ש של ערבית "מלכותך
ראו בניך". וכן אמרו חז"ל "ראתה שפחה על הים וכו'" - ממש ראתה. וזהו מה
שנקרא אמונה בחוש. ואמונה כזו יכול האדם לרכוש לו בכל עת וזמן, כי ע"י קיום
התורה והמצוות מרגיש האדם כחלק אלקי ממעל שבו כנאמר "חלקי ד' אמרה

17
18

11

[א] אז כשראה הנם וכו'. וצוה לתקן הירוד של "ישיר" שהוא לשון עתיד, ותירץ דפירושו כשראה הנם — עלה בלבו שישיר, והווי שפיר לשון עתיד. וקשיא אם כן למה כתב זה שעלה בלבו שישיר, והווי מבואר בכתוב שהיה שר, והווי למכתב 'או שר משה', ולמה לי להאריך ולומר 'עלה בלבו שישיר' — וכן עשה, ויש

4
718
719

5
see

נפשי, והוא מתקרב ע"י התורה אל הקב"ה כי "הקב"ה אורייתא וישראל חד הוא". ומכיון שהגיע האדם למציאות כזו א"א לשום אדם אחר לבוא אליו בשום חקירות ולהטיל לו ספק באמיתת התורה — אחרי שהוא מרגיש ורואה את הקב"ה ממש.

שמעתי מספרים על אדמו"ר אחד שהיטב לשולחן עם חסידיו ששאלם פתאום: מאמינים בכורא עולם? ענו כולם פה אחד: איזו שאלה היא זו? ואמרו "שמע ישראל". אמר להם האדמו"ר: תדעו שאני איני מאמין. שאלו כולם בתמהון: רבי! איך זה אפשר שהרבי לא יאמין ח"ו? שאלם האדמו"ר: האתם מאמינים שדבר זה שאנחנו מסובים על ידו זהו שולחן? ענו החסידים: האם להאמין אנו צריכים שזהו שולחן. הלא אנו רואים בעינינו שזהו שולחן? והשיב להם האדמו"ר: וכי הננו נאקקים להאמין שיש ד' בעולם — הלא רואים אנו זאת בחוש, בעינינו שיש מנהיג ובעל לבירה.

לומר מפני שהפעל של השירה היא בלב, כי כאשר יגיע השמחה בלב הצדיקים עולה בלבם השירה, ואין לך ספק כי בכל לב היו משוררין ושמחים, ולכן כתיב "או ישיר" שהיה עולה בלבם לומר שירה, כלומר שהגיע בלבם השמחה מן הנס, ולא שהיו מכריחים עצמם אל השירה על ידי שכלם כאדם שהוא מכריח עצמו

לדבר, שאם כן לא היה שירה בשמחה, אבל השירה שהיא בשמחה — מתחלה מתחדש לו שמחה גדולה בלב, ומזה עלה בלבו שישיר, ולפיכך דרד לדבר בענין השירה בלשון עתיד:

5
השירה

(2) פירוש — המפעל והמוצא את השירה לפרעל היא הרגשת השמחה שבלב, וכמו שמבאר ואודות שהשמחה היא בלב — הרי כך נאמר בכמה פסוקים, וכמו "שמח לב מבקשי ה'" [תהלים קה, ג], "ולישירי לב שמחה" [שם צא, יא], "שמחי ועלוי בכל לב" [צפניה ג, יד], "לב שמח ייטב פנים" [משלי טו, יג]. (3) אודות ששמחת צדיקים מולידה שירה — ראה בגו"א בראשית פמ"ו אות י אודות קריאת שמע שאמר יעקב בעת שפגש את יוסף, שכתב שם: "מידת החסידים אשר יקרה להם טוב מתורבים אל הקב"ה על הטובות והאמת שעשה עמהם". ובגבורות ה' פמ"ז [קפו] כתב: "ענין השירה כי העלול אשר נמצא מן העלה משתוקק אל עליתו אשר הוא בא ונמצא ממנו, ולכן משתוקק אל עליתו אשר בראו... וזהו השירה השתוקקת העלול אל העילה". [וכן ראה עוד שם בפס"ח (שיר). כי השירה היא כבודו יתברך העולה מן העולם]. ולכן הצדיקים אשר משתוקקים לקב"ה כאשר מתרחש להם דבר טוב — לובשת השתקקות זו צורה של שירה. וזהו שכתב כאן "כי כאשר יגיע השמחה בלב הצדיקים עולה בלבם השירה". ובאופן נוסף ניתן לבאר הקשר בין שירה לשמחה, והוא על פי דברים שכתב בנצח ישראל פמ"ג [קעו]. ח"ל: "האדם כאשר הוא בשלימות הגמור או נותן שירה ושבח למוי שממנו השלימות. והפך זה האבל שהגיע לו ההפך... הוא יושב דומם ולא יפתח את פיו, אבל כאשר הוא בשלימות הוא בפרעל גמור — אז מוציא גם כן הדבר אל הפרעל, ונותן שירה ושבח אל הש"י שממנו ההשלמה".

לב מלך ביד ה'

6
718
719

אמנם יש לדעת ענין קריאת שמע שהיה קורא וכוזה יתורץ מה שלא היה קורא יוסף קריאת שמע, לפי שכאשר בא יעקב וראה את יוסף בנו מלך¹⁷⁶, בא בלבו אהבתו ויראתו של

קבלת מלכות שמים

זיכרון שירת הים וקריעת ים סוף עולה בכל יום בתפילה, בוקר וערב: "זמלכותו ברצון קיבלו עליהם משה ובני ישראל לך ענו שירה", "מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה זה אלי ענו ואמרו". בשתי הפעמים הנושא הוא מלכות ה', קבלת מלכות שמים. אכן, בקריעת הים, לראשונה בתורה מוגדר הקב"ה כמלך: "ה' ימלך לעלם ועד". עד עתה הקב"ה הוזכר בשמות רבים, אך לא בתואר מלך, עד לשירת הים. במהלך הפרשה אָנו פוגשים במוטיבים מלכותיים: "ה' איש מלחמה ה' שמו", "ה' ילחם לָכֶם וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּן", הקב"ה נלחם כמו מלך עבור עמו, וקריעת ים סוף מחוללת הד גדול בקרב המלכויות באזור: "שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן חֵיל אֲחֻזַּי יִשְׁבִּי פְלִשְׁתִּי. אֲזַנְבְּהֶלּוּ אֱלֹפִי אֲדוֹם אֵילִי מוֹאֵב יִאֲחֲזֶמוּ רְעֵד נִמְגוּ כָל יִשְׁבֵי כְנָעַן. תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימַתָּה וְפִתְדוּ".

מה בקריעת ים סוף מעורר קבלת מלכות שמים? מהי קבלת עול מלכות שמים? מה משמעות היות הקב"ה מלך?

הסתורי-ה

גם אם האדם מוגבל בשליטתו במציאות, הרי שההיסטוריה מעשה ידי האדם היא. אנחנו בונים ומעצבים מדינות כמו ידינו, מחליטים לכד על החוקים, על הכרעות לאומיות, כלכליות ובטחוניות, על אירועים אדירים שהיוו נקודות מפנה בתולדות האנושות. הזירה המדינית הממלכתית נראית שייכת לבני האדם יותר מאשר לבורא עולם.

7
170
171

2

82

במחלף פרושיות וארא-בא, מכות מצרים הראו לכל כי הקב"ה שולט בטבע, ובעת כשרישת בשלח נפתחת מערכה שנייה סביב השליטה במלכות, בהיסטוריה. פירעו: ויצא למלחמה כמלך העומד בראש העם, ומתברר שהקב"ה גם הוא מלך היוצא לקרב, ויגדו שולטת גם בנושאים לאומיים ובינלאומיים. התגלותו של ה' כמלך המוחל את מלכותו, מזעזעת את ממלכות העולם.

סגנון המתחיל בשליטתו של הבורא בטבע וממשיך לשליטתו בהיסטוריה, מוזכר בפסוקים בחפילת שחרית. רובם המוחלט של פסוקי דמלא עוסקים בהנהגת הקב"ה בצומם בצומח ובחי, ומיד לאחרים אנו קוראים את שירת הים המחדשת כי ה' הוא מלך האנושות, מנהיג ההיסטוריה. הסטוריה מלשון הסתר - י-ה, כפי שנהג הרי"ה לחספיה את המילה המופיעה בכתבי הרב קוק "הסתר"ה.

לא נעזבה היא הטבעיות במהלכה, לא אלמנה היא ההיסטוריה הסוככה במסובותיה, בתוכה חי גואל חזק, צור ישראל וגואלו, י' צבאות שמו, אלהי כל בשר, אלהים לכל ממלכות הארץ, ארון כל המעשים, צור כל העולמים צדיק בכל הדורות. (אורות, ישראל ותחייתו, יב)

והיסטוריה אינה עזובה, יש לה מכוון, "אמה הוא האלהים לבדך לכל ממלכות הארץ" (ישעיה לז, טו).

שמות השירה

הפנות זו יצירת שמחה ושירה, "מושה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו מללים". "אמר שירת הים בשמחה וידעו בדעתו כאלו באותו היום עבר בים, והאומר בשמחה מוחלץ לו עונותי" (משנה ברוח אורח חיים נא, ט).
"שמת לזכור שהחיים הפוליטיים המתנהלים לכאורה בידי אדם, על כל חולשותיו, הם הם תחת השגתנו של ה'. לו אכן היו תולדות האנושות נתונות להתלטות אנושיות וידיא, כפי שנהגה בהסתכלות היצוגית, היה מקום לפחד, אבל לשמחתנו יש מלך לעולם, "שמחו במלכותך".

3

שירת הים כתובה בתורה בצורה ייחודית, במבנה מסודר בעל רווחים, המכונה "אריח על גבי לבנה ולבנה על גבי אריח" (מגילה טו ע"ב). לשירה יש מבנה מיוחד המלמד על תכונן וסדר, ההולך ונרקם לבניין מוצק וציב, ממש כמו שלל אירועי האנושות, שגם להם ישנו סדר מובנה, המנוט כל התרחשות היסטורית על פי תכנון אלוהי. כשירת הים מביעים ישראל את הרצון לקחת חלק בשירה הזו, במבנה המלכותי, להיות לבנה או אריח בתוך הבניין האדיר. "לעולם יקבל על עצמו עול מלכות שמים תחילה".

מלחמה בעמלק

בסוף הפרשה מגיע עמלק להילחם בישראל. כל עמי העולם רועדים ומפחדים מעם ישראל בעקבות קריעת ים סוף, והנה "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים". עמלק בא להוציא את האנושות מההלם שאחז בה, לומר שדבר לא השתנה, ההיסטוריה עדיין נתונה בידי האדם ולא בידי האלוהים. עמלק נלחם נגד מלכות שמים ועל כן, המלחמה נגדו לובשת צורה מיוחדת: "פי יד על פס יד מלחמה לה' בעמלק מיד ה'". "גשבע הקדוש ברוך הוא שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק מולו, וכשימחה שמו ייזה השם שלם והכסא שלם" (רש"י). הנושא במאבק מול עמלק הוא הכסא, כסא מלכות ה' בעולם.

כל כך הרבה אירועים מדיניים-פוליטיים יש בעולם, וסביבם כל כך הרבה פרשנויות של אסטרטגים, עיתונאים ואקדמאים. ניתוחים והערות המתעלמים לחלוטין מיד ה' ומלכותו.

הנהגת העולם ועז החיים, סבוב העמים וההלכות הממלכות, "אתה הוא האלהים לבדך לכל ממלכות הארץ..." גנפש היחיד ובנפש העמים, בדאגות החיים היומיים ובהתגדרת הלאומיים והממלכות, בעליותיהם וירידותיהם, בנכלי הפוליטיקה, בשנוענות המשתגעים, בערמת הערומים ובישרת לבב לישרים, בחכמת החכמים, בנינת הנכונים, בגבורת הגבורים וברוח החלש של החלשים, בכל רק י האורה העליונה, אור חכמת כל עולמים, רוח ד' נשמת חיי העולם היא מופיעה.

(אורות, ישראל ותחייתו, יג)

מעשה מרכבה

חכמים חילקו את עולם הסוד לשניים - מעשה בראשית ומעשה מרכבה. מעשה בראשית עוסק בקב"ה כבורא העולם, ובמעשה מרכבה הוא מתגלה אלינו כמנהיג ההסטוריה. "ראתה שפחה על הים שלא ראו ישעיה ויחזקאל" (מכילתא מסכתא דשירה, בשלח, ג). יחזקאל בן בוזי שראה 'מעשה מרכבה', לא ראה מה שראו ישראל בקריעת ים סוף, את המלך המנהיג את מעשה המרכבה. אל מול המרכבה האלוהית, נטרפת בים מרכבתו של פרעה, "מַרְקַבַּת פְּרַעֲהוּ נַחֲלִיו יָרָה בַיָּם", מלכותו השקרית מתמוססת.

1
(9)
ש
6

למלך יש מרכבה, אך גם צריך לבנות לו ארמון, כך מתואר בשירת הים: "תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלַּת ה' מְקַדֵּשׁ אֲדָנִי פּוֹנֵנוּ יְדִיד. ה' יִמְלֶךְ לְעֹלָם וָעֶד". שירת הים חותמת בקריאה המובילה לארץ ישראל ולבית המקדש, המקום בו מלכותו של הקב"ה תתגלה בצורה המובהקת ביותר. אם חלילה ארץ ישראל ובית המקדש חרבים, מלכות ה' חסרה. "מדינת ישראל, יסוד כסא ד' בעולם" (אורות, אורות ישראל, ה.ז).

(1)

שירת הים, אם כן, מובילה אותנו להכרזה הברורה שיש מלך להיסטוריה. "כתר יתנו לך". ימשיכו האומות לדמיין וימשיכו המדינאים והיועצים לחשוב שהם מנהלים את העולם, ימשיכו טובי הפרשנים לנתח מהלכים, והאסטרטגים הרבים ליזום מהלכים ולתכנן תגובות לאירועים בין עמים, אבל אנו יודעים שה' הוא המלך ומאחורי כל מה שקורה מסתתר שרביטו. "יִרְאוּ מִה' כָּל הָאָרֶץ מִמְּנוּ יִגְוְרוּ כָּל יִשְׂרָאֵל תָּבֵל. כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי הוּא צִוָּה וַיַּעֲמֵד. ה' הִפִּיר עֲצַת גּוֹיִם הִנְיָא מִחֻשְׁבוֹת עַמִּים. עֲצַת ה' לְעוֹלָם תִּקְעַם מִחֻשְׁבוֹת לְבוֹ לְדֹר וָדֹר" (תהילים לג, ה-יא). "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום" (משלי יט, כא). "בפעל מלקמות זורע צדקות" (ברכת יוצר אור).

(6)

(10)
B
ה' ית'ן

כב) ויסע משה את ישראל. פגבש"י ויסע הסיעם בעל כרחם, לפי שלא רצו לפרוש מן ביזת הים והיה משה מתירא פן ריבוי העושר יביאם לידי חטא. ומעשה העגל יוכיח כי רוב זהב שהושפע להם היה סבת עשייתו ע"כ הסיעם בעל כרחם, וצוד חשב משה שרבו העושר יהיה סבה לשלא יהיו ראויין לקבל התורה, כי התורה והעושר בורחים זה מזה והם כצרות זו לזו. כמ"ש (תהילים קיט.עא) טוב לי כי עוניתי למען אלמד חקיך. ע"כ הסיעם בעל כרחם.

ולכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים. מדה כנגד מדה לפי שעסקו בביזת הים יותר מהראוי. ומאז היו בלתי ראויים לקבל התורה שנמשלה למים ע"כ נענשו במה שלא מצאו מים, וזהו דעת רז"ל במסכת בב"ק (פב.) דורשי רשומות אמרו שהלכו ג' ימים במדבר בלא תורה שנמשלה למים כו', ובלי ספק שלא כווננו לומר שחסרון מים זה היינו התורה, דא"כ מה יעשו בהשלכת עץ אל המים, אלא שרצו לומר לפי שע"י שהיו עסוקים רבוה ולא מברו לילך אל המדבר מקום קבלת התורה ע"כ נענשו שלא מצאו מים. כי כבר אמר להם הקב"ה תעברון את האלהים על ההר הזה דהיינו קבלת התורה, והם היו עסוקים בביזת הים ולא אמרו נלכה ונרצה לקבל התורה ע"כ נענשו בחסרון המים, כמו ברפידים שעל שרפו ידיהם מן התורה, ע"כ נאמר גם שם ויחנו ברפידים ולא היה מים לעם לשחות.

(6)

(11)

כא) וחס השמש ונמס. ע"י שנסאח ונמסו צדקה נמס (ש"י וכת"ה). הוסיפו כן לפרש כי רק הנסאח על הסדה כזמון השמש נמס, אבל העומר שלקטו לפני צהריים עמד צעיר, לא שלט עליו חום היום ולא חום הפס, כי אחרי לקיטתו נלכד שלט העמו עד חום שמש אבל נעשה נקשה שגם האש לא שלט בו ולכן נאכל כמות שהוא וסיס טעמו כלפימית צדק, ואילו הים עדיין צפנעו הנאשן הים נמס צפה כמו הסלג שיווק צפה נמסם האדם ואין זו אכילה אלא שתיי, ולפי שהיה נקשה כשראו לעשות ונמסו תצטיי או עוגות היו לריכים תחלה לצומנו צרימים או לרבותו צדוקה כלי שיתצטיל ויאפה היעז, וא"כ ז"ש וחס השמש ונמס אינו על העומר שלקטו כי הוא לא היה נמס לפי צעת הלהרים, לפי שצא בו ענב שני, אבל הכותר על פני הסדה אחר הלקיטה מיד שחס השמש נמס והיה למים, ונלח וחס הוא יולא שיחס לתחתונים הנותפלים מענו, כמו וחס לאדוני המלך (מ"א א') ע"י שכינת הנערה אללו, וזה יתכן לשתי דעות הסתמיים חס שיחס היום מתנועת השמש או מנטי השמש המכים ומעל לאופק. ולא יתכן לפרש וחס על השמש עלנו כי השמש חס בכל עת בכל מקום שהוא עומד, וכל זה ללא כלא"ע (כ"ו).

(10)

הנ"ל
ויק'ת

(11)

(4)

קנג

שמות יז בשלח

12
5 ק"מ

יז (ה) ומטך אשר הכית בו את היאור. ונהפך לרעה, קח בידך, והכית בו בצור, ויתחפך לטובה, שיתחפך הצור לאגם מים²⁷. ובמדרש²⁸: אשר הכית בו את היאור, שלשה דברים הם, כל אחד מהם דחה את הפורענות והביא הפורענות, אלו הם: הקטרת והארון והמטה. הקטרת דחה את הפורענות, שנאמר: ויתן את הקטרת ויכפר על העם²⁹, והביא הפורענות על נדב ואביהוא³⁰. הארון הוא שהרג את עוזא ואנשי בית שמש, שנאמר: ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון ה'³¹, והוא שברך את עובד אדום הגתי, שנאמר: ויברך ה' את עובד אדום ואת כל ביתו³². המטה של סנפירינון היה, הוא שהרג בכורי מצרים והביא המכות על מצרים, והוא שהוציא מים מן הצור, עד כאן במדרש. ודע והתבונן שלא נשתמש שום נביא במטה אלא משה בלבד, ומפני שהמטה היה תחלת האותות גמטר למשה שהיה תחלת הנביאים, ואח' יהושע תלמידו שקבל ממנו לא נשתמש במטה אלא בכידון, הוא שכתוב: ויאמר ה' אל יהושע נטה בכידון אשר בידך אל העי³³, וטעם הדבר כי המטה אשר ביד המושל מורה על האדנות ועל היכולת ועל הכח, כענין שכתוב: מטה עז שבט למשול³⁴, אבל הכידון הוא מנהג כל יוצא למלחמה שנושאו בידו ואין זה סימן אדנות וממשלה כמטה. ונגזר ההפרש שבין המטה והכידון * כהפרש שיש בין נבואת משה לנבואת יהושע, והמטה מספרו ידוע * וכידון הוא המלאך *, והבן זה, כי נבואת משה היתה מאמתת הכח העליון בלתי אמצעות מלאך, ונבואת יהושע היתה על ידי המלאך שחזר * למקומו אחר מות משה עבד ה', והתחילוק שבין נבואת משה רבינו ליהושע כחילוק שבין השמים לארץ; כי זה פועל וזה מקבל, ולכך כל ימי משה אכלו לחם מן השמים, שנאמר: הנני ממטיר לכם לחם מן השמים³⁵, כיון שמת משה רבינו ובאו לרשותו של יהושע אכלו לחם מן הארץ, שנאמר: ויאכלו מעבור הארץ³⁶. ומנהג הענין היה שהטיל משה על יהושע מלחמת עמלק בארץ, ולקח לעצמו מלחמת השמים להפיל כחו של עמלק ולעקרו מן העולם. ועל ההפרש שיש בין נבואת משה ונבואת יהושע דרשן רש"י³⁷: פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה, ובאור זה כי מעלת נבואת משה מן הפועל, ומעלת נבואת יהושע מן המקבל, כי כן המאורות האלה חמה ולבנה זה פועל וזה מקבל.

(ו) הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב. הצור הזה שברפידים הוא הסלע שבקדש הכל אחר *, והוא היה בארה של מרים, והלך כל ימי המדבר עמהם³⁸, וזהו שאמר לשון הנביא,

27 תהלים קיר, ח: ההופכי הצור אגם סים. 28 בלשון זה לא מצאתי. אבל ענין מדרש זה הוא במסכתא זיסע פרישה ו, פסיתא זוטרתא כאן, ותנחומא בשלח יב, 29 במדבר יז, יב. 30 ויקרא י, א. 31 שמואלא ו, יט. 32 שם ב, ו, יא. 33 יהושע ח, יח. 34 יחזקאל יט, יד. 35 לעיל טז, ד. 36 יהושע ח, יא. 37 כבא בתרא עה, א. 38 במדבר רבה א, ב: והכאיר בזכות מרים שאמרה שירה על המים... והיאך היתה הארה, עשויה סלע כמין כורת היתה ומתנגלת וכאת עמהם

יז (ה) ההפרש שבין המטה והכידון וכו'. שזה מורה על האדנות וזה אינו סימן אדנות כהפרש שיש בין נבואת משה שהיא מאספקלריא המאירה לנבואת יהושע שהיא מאספקלריא שאינה מאירה (תורת חיים). והמטה מספרו ידוע. ר"ל והמטה בוי"ו בגימטריא אדני"י שהוא מורה על האדנות בכח שם הוי"ו השוכן בו וכו' (שם). וכידון הוא המלאך. וכידון, ר"ל עם הוי"ו בגימטריא המלאך (שם). שחזר למקומו וכו'. כלומר על ידי אמצעות המלאך הוא מיכאל או גבריאל, כדלקמן בפרשת משפטים על פסוק:

הנה אנכי שולח מלאך וכו' (להלן כג, כ). עיין שם בדברי רבינו (תורת חיים). (ו) הכל אחד. כן ברמב"ן (פסוק ו, עמ' שעא): בעבור כי הפלא במים במקום הזה עתה היה קבוע, שיהיה האור עמהם כל ימי המדבר כדברי רבותינו, בעבור זה נגלית עליו השכינה במקום ההוא כמו שאמר במן: וראיתם את כבוד ה' (לעיל טז, ז) בעבור היותו פלא קיים. — וכן כתב רבינו בפירושו לאבות ה, ח: ופי האור, הוא שבחורב הוא הסלע שבקדש, והיא בארת של מרים שהוציא להם הקב"ה מים מן הצור.

5